

John Griffiths AC
Cadeirydd
Y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau

20 Mai 2020

Annwyl John,

Fel imi addo yn fy llythyr atoch, dyddiedig 13 Ionawr 2020, hoffwn roi gwybod y diweddaraf ichi ynghylch y camau yr ydym wedi'u cymryd ers i'r Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau (ELGC) gyhoeddi ei adroddiad a'i argymhellion, sef *Budd-daliadau yng Nghymru*.

Mae argyfwng pandemig COVID-19 wedi creu cyfnod heriol digyffelyb i bawb, ac mae sicrhau bod cymorth yn cael ei ddarparu ym mha le bynnag yng Nghymru sydd ei angen, ac yn arbennig ar gyfer yr unigolion a'r teuluoedd mwyaf agored i niwed, yn holl bwysig. Yn sgil hynny, mae'n ofynnol i Adran Gwaith a Phensiynau Llywodraeth y DU wneud newidiadau sylweddol a chyflym i'r cymorth ariannol sydd ar gael, a'r ffordd y mae'r cymorth hwnnw'n cael ei ddarparu. Rhaid gwneud hynny fel y gall system nawdd cymdeithasol y DU ddarparu'r 'rwyd ddiogelwch' yn ystod y cyfnod hwn o angen mawr.

Mae Llywodraeth Cymru yn defnyddio ei holl bwerau, ac yn cydweithio â Llywodraeth y DU, i gefnogi pobl Cymru drwy'r cyfnod anodd hwn. Mae swyddogion yn Llywodraeth Cymru yn gweithio ar y cyd â Llywodraeth y DU yn ddi-oed. Ac maent yn gweithio'n benodol â'r rheini yn yr Adran Gwaith a Phensiynau i sicrhau bod pob cam yn cael ei gymryd gan Lywodraeth y DU i leddfu effaith argyfwng pandemig COVID-19, a bod y camau hynny'n cael eu hintegreiddio â'r holl gymorth presennol a newydd sy'n cael ei ddarparu gan Lywodraeth Cymru. Mae'r Adran Gwaith a Phensiynau wedi gallu ymateb, mewn rhai achosion, drwy weinyddu nawdd cymdeithasol mewn modd hyblyg i'r rheini sy'n sâl, yn hunanyysu, neu sy'n anffodus wedi'u dadleoli o'r gwaith.

Mae argyfwng pandemig COVID-19 yn dangos bod angen i'r system nawdd cymdeithasol fod yn ddigon cadarn a hyblyg i ymateb i'r heriau sy'n ein hwynebu, boed yn rhai mawr neu'n rhai bach. Bydd nifer o wersi i'w dysgu o'n hymateb i COVID-19. Mae'n anodd rhagweld y modd y bydd y newidiadau brys sylweddol i leihau effeithiau'r argyfwng – sydd wedi'u gwneud, ac o bosibl y bydd angen parhau i'w gwneud – i system nawdd cymdeithasol Llywodraeth y DU yn newid y rhwyd ddiogelwch hon yn barhaol yn ystod y cam adfer, a'r cyfnod ôl-adfer.

Yng nghyd-destun y cyfnod ansicr hwn, nid nawr yw'r amser gorau, o ran yr adnoddau a'r dystiolaeth sydd ar gael, i ystyried newidiadau tymor hir i nawdd cymdeithasol.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Hannah.Blythyn@llyw.cymru
Correspondence.Hannah.Blythyn@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Felly, byddaf yn ailystyried y mater pwysig hwn eto, pan fyddwn wedi gallu ystyried yn llawn unrhyw newidiadau sydd wedi'u gwneud i system nawdd cymdeithasol y DU. Bydd angen ystyried y modd y mae system nawdd cymdeithasol y DU wedi gallu cyflawni'r heriau yng Nghymru yn ystod yr argyfwng byd-eang hwn. Yn ogystal, bydd angen inni fod wedi gallu cael y cyfle i adolygu unrhyw dystiolaeth ar y modd y mae modelau gwahanol ar gyfer trefniadau nawdd cymdeithasol sydd wedi'u datganoli mewn cenhedloedd datganoledig eraill wedi gallu wynebu heriau'r argyfwng hwn. Rhaid imi nodi gwaith y Pwyllgor sy'n ymwneud â'r ymchwiliad presennol i COVID-19.

Rwy'n amlinellu isod yr wybodaeth ddiweddaraf am gamau gweithredu Llywodraeth Cymru yn erbyn argymhellion ymchwiliad y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau, sydd wedi'u nodi yn adroddiad *Budd-daliadau yng Nghymru*.

Argymhelliad 1

Y flaenoriaeth gyntaf ar gyfer 'budd-daliadau' Llywodraeth Cymru yw sicrhau eu bod yn addas at y diben a'u bod yn gallu addasu'n gyflym i wynebu'r heriau a achosir gan argyfwng pandemig COVID-19.

Mae'r Adolygiad traws-lywodraethol o'n rhaglenni a'n gwasanaethau presennol (i sicrhau eu bod yn cael yr effaith fwyaf ar fywydau plant, pobl ifanc a theuluoedd sy'n byw mewn tlodi) bron â dirwyn i ben. Mae'r Adolygiad wedi ystyried yr hyn sy'n gweithio wrth drechu tlodi ar sail tystiolaeth, ynghyd ag amrywiaeth o waith gwerthuso gan Lywodraeth Cymru ac ymchwil allanol. Cynhaliwyd rhaglen sylweddol i feithrin cysylltiadau â rhanddeiliaid allanol, cynrychiolwyr ar draws y Llywodraeth, ac â phlant a phobl ifanc yn uniongyrchol hefyd. Ar hyn o bryd, rydym yn y broses o gwblhau'r camau gweithredu yr ydym am fwrw ymlaen â nhw yn dilyn yr Adolygiad. Yn sgil rhoi'r camau hynny ar waith, bydd 'budd-daliadau' perthnasol Llywodraeth Cymru yn fwy cyson ac yn integreiddio'n well.

Byddwn yn datblygu'r camau gweithredu sydd eisoes wedi'u cymryd mewn ymateb i'r argyfwng presennol wrth fynd â'r gwaith hwn rhagddo. Bydd hynny'n cynnwys datblygu set o egwyddorion a gwerthoedd a fydd yn sail i 'system fudd-daliadau i Gymru'. Byddwn yn rhoi ystyriaeth i'r adborth a gafwyd yn ystod proses ymgysylltu'r Adolygiad, ac yn datblygu'r egwyddorion craidd y mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi'u hamlinellu, sef tosturi, tegwch, urddas a dealltwriaeth.

Mae plant, pobl ifanc a theuluoedd mewn angen yn parhau i fod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru, a byddwn yn parhau i roi sylw i beth arall y gallwn ei wneud ar gyfer y gyfran sylweddol hon o'r boblogaeth yng Nghymru.

Argymhelliad 2

Diweddarwyd yr unig wefan sy'n darparu gwybodaeth ar bwy sy'n gymwys ar gyfer rhaglenni a chynlluniau Llywodraeth Cymru fel ei bod yn cynnwys gwybodaeth berthnasol ynghylch gwariant ar fudd-daliadau datganoledig – os yw'n bosibl ac yn ymarferol i wneud hynny.

https://llyw.cymru/yr-amodau-ar-gyfer-derbyn-sgil-fudd-daliadau-sgil-gynlluniau-eraill?_ga=2.177861093.1753108974.1589807337-1929955435.1559727823

Argymhelliad 3

Mae'r Gronfa Cymorth Dewisol (DAF) yn cael ei chadw dan adolygiad rheolaidd yn ystod argyfwng COVID-19. Mae Llywodraeth Cymru yn buddsoddi £11.2m ychwanegol i'r gronfa honno i gefnogi'r galwadau cynyddol a achosir gan yr argyfwng. Mae teuluoedd ledled

Cymru yn troi at y gronfa i gael cymorth ychwanegol i'w helpu i ymdopi â rhai o'r pwysau ariannol a'r heriau y maent yn eu hwynebu. Mae Llywodraeth Cymru wedi gofyn i bersonél Canolfan Gwasanaethau'r Gronfa Cymorth Dewisol fod yn fwy hyblyg ac i weithredu fel y gwelont orau mewn perthynas â nifer ac amllder y Taliadau Cymorth mewn Argyfwng y gallai fod eu hangen ar gleientiaid. Gwneir hynny er mwyn darparu mwy o gymorth i unigolion sy'n wynebu caledi ychwanegol sylweddol oherwydd argyfwng y coronafeirws, gan gynnwys y rheini sydd wedi dioddef ergyd yn sgil colli incwm, ac sy'n aros i Daliadau cyntaf y Credyd Cynhwysol gael eu talu, yn ystod cyfnod 1 Mai i 31 Gorffennaf 2020.

Mae Llywodraeth y DU wedi gwneud nifer o newidiadau a allai leddfu rhai o effeithiau'r hyn a elwir yn 'bum wythnos o aros' ar gyfer Credyd Cynhwysol o ganlyniad i COVID-19. Roedd Pwyllgor Gwaith a Phensiynau Senedd y DU wedi lansio ymchwiliad i'r 'pum wythnos o aros' yn ôl cais yr Ysgrifennydd Gwladol dros Waith a Phensiynau. Rwy'n pryderu mai prif gymorth Llywodraeth y DU i helpu'r rheini sy'n ei chael yn anodd i ymdopi ag aros am bum wythnos yw blaendaliadau ad-daladwy o hyd. Cydnabyddir yn gyffredinol bod cymorth o'r fath yn wan, ac i rai gall fod yn 'ateb niweidiol'. Rwy wedi ysgrifennu ar y cyd â Phrif Weinidog Cymru at yr Ysgrifennydd Gwladol dros Waith a Phensiynau i ofyn a allai'r blaendaliadau hynny gael eu trosglwyddo'n grantiau nad oes angen eu had-dalu. Mae Llywodraeth y DU wedi dangos drwy gydol argyfwng pandemig COVID-19 y gall wneud newidiadau cyflym i'r system nawdd cymdeithasol os yw'n dewis gwneud hynny. Mae'n anodd rhagweld pa rai o'r newidiadau hynny y bydd Llywodraeth y DU yn eu cadw ar gyfer y tymor hir, a sut y bydd angen i'r system nawdd cymdeithasol ddatblygu i wynebu'r heriau cyson drwy gydol y cyfnod adfer a thu hwnt iddo.

Amgaeir copi o'n llythyr at yr Ysgrifennydd Gwladol dros Waith a Phensiynau, a'n cyflwyniad ysgrifenedig ar gyfer y Pwyllgor Gwaith a Phensiynau ynghylch y ffaith bod pum wythnos o aros cyn cael taliad cyntaf y Credyd Cynhwysol.

O ran y Gronfa Cymorth Dewisol (DAF), mae canllawiau ar gyfer y Taliad Cymorth mewn Argyfwng (EAP) wedi'u diweddarau ymhellach i sicrhau bod y rheini sy'n hawlio, neu'r asiantaethau cymorth, yn ymwybodol ei fod yn grant i helpu i dalu costau hanfodol ar ôl argyfwng, yn dilyn trychineb fel llifogydd neu dân yn y cartref, neu galedi ariannol eithafol am resymau sy'n cynnwys oedi mewn perthynas â thalu budd-daliadau.

<https://llyw.cymru/cronfa-cymorth-dewisol-daf>

Mae dogfen *Y Gronfa Cymorth Dewisol: Canllawiau i'r Sawl sy'n Gwneud Penderfyniadau* yn cael ei diwygio ar hyn o bryd, a byddaf yn rhoi gwybod ichi pan fydd y gwaith hwnnw wedi'i gwblhau.

Argymhelliad 4

Mae'r Gronfa Gyngori Sengl yn parhau i fod yn ddull arwyddocaol ar gyfer Cymru gyfan i hybu a chynyddu'r nifer sy'n hawlio budd-daliadau lles sydd wedi'u datganoli a heb eu datganoli. Mae'r Gronfa'n cynnwys amrywiaeth o bartneriaid sy'n gweithio mewn ffordd gyson i sicrhau bod gwasanaethau cyngori'n cyrraedd cymunedau, ac yn cael eu darparu o leoedd lle y mae pobl sydd fwyaf mewn angen yn mynd. Mae cynlluniau unigol, fel Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, hefyd yn hybu'r nifer sy'n hawlio budd-daliadau drwy eu rhwydweithiau pwrpasol a thrwy eu rhanddeiliaid.

Ym mis Tachwedd 2019, sefydlwyd Gweithgor yn cynnwys cynrychiolwyr rhanddeiliaid allweddol a swyddogion o'r Adran Gwaith a Phensiynau i ystyried sut i ddod â chylch y nifer isel sy'n hawlio i ben, fel bod gan fwy o bobl hŷn yr hawl gyfreithiol i Gredyd Pensiwn a Budd-daliadau Lles eraill.

Mae argyfwng y coronafeirws wedi dangos pwysigrwydd rhwyd ddiogelwch y budd-daliadau lles yn glir. Mae'n bwysig ein bod yn parhau i weithio mewn partneriaeth â'r Adran Gwaith a Phensiynau, er mwyn rhoi'r cyngor a chymorth priodol i gymunedau yng Nghymru. Mae hynny'n helpu i sicrhau nad oes neb yn syrthio drwy'r bylchau. Mae nifer mwy o bobl yn debygol o angen help nid yn unig yn ystod yr argyfwng presennol, ond hefyd y tu hwnt i hynny. Mae gweithio mewn partneriaeth yn hanfodol i godi ymwybyddiaeth o'r cymorth ariannol sydd ar gael gan system y budd-daliadau lles. Mae'r Gweithgor yn parhau i gyfarfod yn ystod y cyfnod hwn, gan gyfleu'r neges am y nifer sy'n hawlio'r Credyd Pensiwn a budd-daliadau eraill i helpu'r rheini sydd fwyaf mewn angen.

Bellach, rydym yn barod i ehangu gwaith y Gweithgor i edrych ar y nifer sy'n hawlio pob budd-dal lles, drwy Lywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, er mwyn manteisio i'r eithaf ar y cymorth ariannol sydd ar gael i grwpiau sy'n agored i niwed.

Argymhelliad 5

Rydym yn parhau i ystyried ar y cyd â Llywodraeth y DU y mecanweithiau gorau i gryfhau llais Cymru ym mhenderfyniadau Llywodraeth y DU am bolisi nawdd cymdeithasol. Mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi tynnu sylw swyddogion cyfatebol yn llywodraethau eraill y DU at yr argymhelliad hwn, er mwyn ei ystyried ymhellach fel rhan o ffrwd waith yr Adolygiad Cysylltiadau Rhynglywodraethol a gomisiynwyd ar y cyd â Chyd-bwyllgor y Gweinidogion (Cyfarfod Llawn) ym mis Mawrth 2018. Rydym yn parhau i alw am fwrw ymlaen â gwaith yr Adolygiad hwnnw.

Rydym hefyd yn parhau i ofyn i Lywodraeth y DU wrthdroi'r polisiau niweidiol y maent wedi'u gweithredu drwy ddiwygio lles a mesurau cyni sy'n cael effaith negyddol sylweddol ar deuluoedd sydd fwyaf mewn angen. Cyn i Ddatganiad Cyllideb Llywodraeth y DU gael ei gyhoeddi ym mis Mawrth 2020, roedd y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd wedi ysgrifennu at Ganghellor y DU yn gofyn i Lywodraeth y DU flaenoriaethu'r cymorth i'r rhai hynny sydd fwyaf mewn perygl. Gofynnwyd iddynt roi blaenoriaeth yn benodol i'r bobl hynny sydd ar incwm isel neu sydd dan anfantais arall, gan gynnwys gwneud newidiadau sylweddol i'r Credyd Cynhwysol. Byddwn yn parhau i roi pwysau ar Lywodraeth y DU i ddarparu system nawdd cymdeithasol yng Nghymru sy'n bodloni ein hegwyddorion craidd.

Argymhelliad 6

Rwy wedi cyfarfod â Rachel Cable, Prif Weithredwr Oxfam Cymru, i drafod sut y gellir addasu'r Pecyn Cymorth Bywoliaethau Cynaliadwy a dechrau ei ddefnyddio yn y ffordd orau ar draws rhaglenni Llywodraeth Cymru. Mae staff Oxfam Cymru wedi cytuno i gyflwyno sesiwn codi ymwybyddiaeth o dlodi ar gyfer arweinwyr polisïau Llywodraeth Cymru, gan ddechrau gyda'r rheini sy'n gweithio ym maes Gwasanaethau Cynhwysiant Ariannol, Digartrefedd a Chyngor. Yn ystod y cyfarfod, roeddem wedi cytuno hefyd i edrych ar ymarferoldeb defnyddio'r pecyn cymorth mewn awdurdodau lleol sy'n cyflwyno ymyriadau i atal digartrefedd, ac i 'Bartneriaid Cymeradwy' sy'n gwneud cais ar ran eu cwsmeriaid i gael mynediad i'r Taliad Cymorth i Unigolion o dan y Gronfa Cymorth Dewisol (DAF). Ein huchelgais o ran y ffordd hon o weithio a chan ddefnyddio dull hyblyg pecyn cymorth Oxfam Cymru yw gallu dod i wybod pwy sydd fwyaf mewn perygl cyn iddynt fynd i drafferthion, a'u cefnogi drwy sicrhau eu bod yn gallu hawlio Budd-daliadau Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, a datblygu ffordd well o gyfeirio ac atgyfeirio'r bobl hynny i wasanaethau allweddol eraill.

Argymhelliad 8

Byddaf yn ysgrifennu at y Gwir Anrhydeddus Therese Coffey, yr Ysgrifennydd Gwladol dros Waith a Phensiynau er mwyn cymeradwyo iddi ddatganiad eich ymchwiliad i ofal anffurfiol gan berthynas. Gofynnaf iddi adolygu'r diffiniad o ofal gan berthynas o ran yr holl fudd-daliadau nad ydynt wedi'u datganoli, gyda'r bwriad o'i ehangu i gynnwys aelodau'r teulu ac eraill sydd â pherthynas agos â'r teulu ond nad ydynt yn rhieni sy'n gofalu am blentyn neu berson ifanc mewn modd anffurfiol ac amser llawn. Mae angen i'r system nawdd cymdeithasol sydd ar waith yng Nghymru fod yn dosturiol ac yn deg, i roi mwy o gymorth i ofalwyr sy'n berthnasau.

Argymhellion 9 - 17

Mae Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru wedi cyhoeddi ei hadolygiad cyflym o'r dystiolaeth, sef *Gweinyddu Nawdd Cymdeithasol yng Nghymru*. Yn ôl yr adroddiad, nod y dadansoddiad cychwynnol hwn yw helpu i lywio trafodaethau am waith dadansoddi a thystiolaeth ychwanegol mewn perthynas â datganoli'r gwaith o weinyddu nawdd cymdeithasol yng Nghymru. Mae'r adroddiad yn amlygu bod rhoi sylw i'r rhannau hynny o'r system nawdd cymdeithasol y gellid eu hystyried yn agweddau ar 'weinyddu' yn debygol o olygu y bydd angen o leiaf deddfwriaeth sylfaenol Llywodraeth y DU i sicrhau y gellir trosglwyddo unrhyw bwerau. A hynny oherwydd bod y ffordd y cynlluniwyd nawdd wedi'i nodi'n fanwl yn neddfwriaeth y DU, er enghraifft drwy Reoliadau. Byddai cynnal ymchwiliad cychwynnol i ymarferoldeb sicrhau pwerau ar gyfer un rhan o un budd-daliad nawdd cymdeithasol (o ran hyblygrwydd Credyd Cynhwysol [Argymhelliad 9], fel sydd wedi digwydd yn yr Alban), ar y lleiaf yn golygu bod angen i Lywodraeth y DU fod yn fodlon cynnal y gwaith o ddatblygu deddfwriaeth sylfaenol, ac o bosibl, ddechrau trafodaethau ar y setliad datganoli. Hoffwn bwysleisio nad yw Dewisiadau'r Alban ynghylch trefniadau talu Credyd Cynhwysol ar gael hyd nes bod y taliad cyntaf wedi'i dalu i'r sawl sy'n hawlio, ac felly mae'r cyfnod aros o bum wythnos am daliad cyntaf y Credyd Cynhwysol yr un fath yn yr Alban ag ydyw yng Nghymru ac yn Lloegr.

Yn fy nhystiolaeth ar gyfer eich ymchwiliad, roeddwn wedi cadarnhau ymrwymiad Llywodraeth Cymru i'n huniad mewn perthynas â nawdd cymdeithasol, a'r rhan bwysig y mae system nawdd cymdeithasol ar gyfer y DU gyfan yn ei chwarae wrth wynebu heriau mawr. Mae'r modd y gall y DU weithio ar y cyd i gyflawni'r heriau mawr hynny ar feddwl pawb yn ystod y cyfnod hwn. Am y rheswm hwnnw, mae angen i Gymru fwrw ymlaen â'r gwaith o ystyried datganoli nawdd cymdeithasol â gofal mawr.

O ran argymhellion 9 i 17, byddaf yn rhoi ystyriaeth bellach i'r cyfeiriad y bydd y Llywodraeth hon yn ei ddilyn ynghylch datganoli unrhyw agweddau ar y system nawdd cymdeithasol. Mae'n hanfodol ein bod yn archwilio hyn ymhellach i sicrhau bod rhwyd ddiogelwch nawdd cymdeithasol ar gael i bawb. Ac wrth gynnal rhagor o drafodaethau ar y mater hwn â Llywodraeth y DU, mae'n holl bwysig ein bod yn sefydlu set glir o egwyddorion ar gyfer nawdd cymdeithasol, ein bod yn asesu goblygiadau'r setliad datganoli, a bod unrhyw gyllid a drosglwyddir ac a negodir yn seiliedig ar dystiolaeth dda a chadarn.

Yn gywir,

Hannah Blythyn AC/AM

Y Dirprwy Weinidog Tai a Llywodraeth Leol
Deputy Minister for Housing and Local Government